

УДК 659.1:339.19

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА РИНКОВУ ВАРТІСТЬ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ**Зима О.Г., Афанасьєва О.М., Кошарна В.В.****FACTORS OF INFLUENCE ON MARKET COST OF HUMAN CAPITAL****Zyma O., Afanasieva O., Kosharna V.**

В роботі розглянуті основні фактори, що впливають на формування, розвиток та вартість людського капіталу. Надано визначення поняття «людський капітал». Досліджено теоретичні та практичні аспекти розвитку інноваційної економіки в умовах модернізації країни. Визначено місце інформаційного суспільства у формуванні попиту на людський капітал. Визначено, що людський капітал є універсальним інструментом змін – як на рівні підприємства, на рівні держави, так і на індивідуальному рівні.

Ключові слова: людський капітал, модернізація, інноваційна діяльність, інноваційна економіка, інвестиції, інформаційне суспільство, комерціалізація інтелектуальної власності.

Вступ. Ефективне функціонування і розвиток людського капіталу, що становить більшу частину добробуту суспільства, зростання його вартості, визначаються цілою низкою чинників, найважливішим з яких є модернізація, нерозривно пов'язана з інноваційною діяльністю, що і розглядається в статті.

Фактори, які, у більшій мірі впливають на формування людського капіталу, можна розділити на такі групи: соціально-демографічна, інституційна, інтеграційна, соціально-ментальна, екологічна, економічна, виробнича, демографічна, соціально-економічна. Тобто, людський капітал слід вивчати на рівні держави, області, галузі, крім того на рівні підприємства (фірми) та окремого індивіда [1].

Аналіз основних досліджень та публікацій.

Наукові дослідження факторів та чинників, що впливають на формування ринкової вартості людського капіталу досліджували такі вчені як: Тугускіна Г.М., О'Доннел Д., Антонюк В., Тактарова С.В. та ін.

Але сьогодні диктує свої умови розвитку інноваційного простору, що дає змогу розглядати фактори впливу на розвиток людського капіталу на всіх рівнях економіки, починаючи зі світового,

закінчуючи індивідуальним. За таких обставин особливої уваги набирає модернізація країн, як передумова розвитку людського капіталу [1].

Мета. Метою дослідження є аналіз факторів, що впливають на ринкову вартість людського капіталу, шляхи вибору найбільш ефективних.

Матеріали та результати дослідження. При розгляді макроекономічного рівня, людський капітал включає внесок області та держави в рівень освіти, компетентності та професійної підготовки, здоров'я тощо. Цей рівень складається з сукупності людського капіталу загальної кількості населення регіону або держави. На мезо-рівні людський капітал є сукупною кваліфікацією та продуктивними здібностями всіх його працівників. На мікро-рівні людський капітал - це знання, вміння, накопичений досвід та виробничі характеристики, придбані людиною в процесі отримання базових знань, кваліфікаційної підготовки, практичного досвіду, за допомогою яких він може отримувати дохід.

До основних факторів макросередовища можна віднести демографічні, економічні, природні, науково-технічні, політичні фактори та чинники культурного оточення.

До факторів національного рівня, що впливає на формування і розвиток людського капіталу, відносяться:

- рівень економічного розвитку держави;
- особливості історичного етапу розвитку економіки;
- особливості поточної економічної політики;
- стан та особливості фінансової системи держави.

Основними регіональними чинниками, що мають вплив на стан людського капіталу в областях України, можна вважати:

- економічне та географічне положення;
- природні та кліматичні умови;
- природний та ресурсний потенціал;
- демографічно-структурний потенціал населення;

- структурну спеціалізацію господарства;
- забезпеченість фінансами;
- рівень соціального та економічного розвитку області [2].

Саме тому можливо стверджувати, фактори зовнішнього середовища на національному та регіональному рівнях можливо поділити на 2 (дві) основні групи, саме, прямого та непрямого впливу.

До факторів прямого впливу відносять постачальників трудових, фінансових, інформаційних, матеріальних та інших ресурсів, споживачів, конкурентів і т. д.

Фактори непрямого впливу відіграють основну роль так званих фонових факторів, котрі можуть збільшувати або зменшувати економічну стійкість. До такої групи чинників можливо віднести економічний стан, природні, політично-соціальні, нормативно-правові чинники та інше [4].

Найважливішим фактором, що впливає на вартість людського капіталу, є модернізація України, нерозривно пов'язана з інноваційною діяльністю, яка є тим провідним механізмом, який в сучасних умовах реально змінює якість професійної діяльності, безпосередньо впливаючи на розвиток людського капіталу. Інновації можна визначити, як комерціалізацію знань, що досягненні науковим шляхом та які були втілені у життя як нова чи удосконалена продукція, техніка, технологія, нові форми організації виробництва, управління, а також надають різні види ефекту. З переходом до економіки знань основний приріст зайнятості припадає на професії з переважанням інтелектуальної праці [5].

Так як інноваційна економіка – це та економіка знань і високоякісного людського капіталу, економіка, що здатна з найбільшою ефективністю використовувати будь-які інновації, що приносять користь для суспільства (патенти, ліцензії, ноу-хау, запозичені і власні нові технології і т. д.), то без ефективної системи освіти і сучасних знань, конкурентоспроможного якості життя, сучасної інфраструктури та конкурентоспроможних умов праці та життя фахівців створити ефективну інноваційну систему та економіку знань неможливо.

Згідно з даними рейтингу Глобального інноваційного індексу (Гіі), який щорічно публікується Корнельського університету, школою бізнесу INSEAD і Всесвітньою організацією інтелектуальної власності (ВОІВ) Україна займає 43 місце маючи підсумкової оцінки 38.52 бала за сто бальною шкалою. При цьому позиції лідерів займають Швейцарія, Нідерланди та Швеція отримали 68.40, 63.32 і 63.08 бал відповідно.

Згідно з даними Агентство Блумберг, яке опублікувало Bloomberg Innovation Index 2018, Україна посідає 46 місце в рейтингу інноваційних економік отримавши підсумкову оцінку 47.28 бала за сто бальною шкалою. Позиції лідерів зайняли Південна Корея, Швеція і Сінгапур набравши при цьому 89.28, 84.70 і 83.05 відповідно [6].

Україна не зможе домогтися провідної ролі на міжнародній арені без розвитку наукового потенціалу країни. Для гнучких виробництв потрібні працівники нового типу, так званий "збагачений людський капітал". У глобальному світі країни конкурують між собою за людський капітал, за найбільш освічених, енергійних, креативних людей. Не людина для держави, а держава для людини - такий основоположний принцип сучасного суспільства, так як від того, наскільки розвинений людський капітал, багато в чому залежить розвиток самого суспільства. Накопичення людського капіталу - це один з найвірніших напрямів антикризових дій. У світі дедалі більша частка ВВП створюється саме людським капіталом. Накопичений якісний людський капітал, являє собою основну частину якісної економіки знань і визначає поточний її ранг і стелю зростання. Інноваційна економіка в першу чергу ґрунтується на таланті робочої сили. Кадрове забезпечення інноваційної активності фірм і держави являє собою не менш важливий аспект, ніж фінансування наукових проектів і досліджень. Саме людина, високий рівень його освіти, професійної підготовки, ділової та громадської активності стають головною рушійною силою розвитку, руху вперед до постіндустріального суспільства, характерному для країн з розвинутою ринковою економікою. Від якості робочої сили безпосередньо залежить якість людського капіталу, а відповідно, і його вартість [7].

Характерною рисою праці сучасного працівника є його інтелектуалізація, оскільки основним змістом праці стає його розумовий компонент, заснований не на емпірично накопичених навичках, а на відповідному обсязі творчих і спеціальних знань і навичок, що дають можливість творчого осмислення ситуації, що складається. Вміння навчатися, мислити й працювати, досвід навички членів організації, їх кваліфікаційні якості є саме тією частиною інструментів, за допомогою яких створюється продукція інтелектуального рівня. Розробка нових матеріалів, обладнання, технологій вимагає перманентного оновлення знань і професійних навичок. Тому вирішальне значення освіти, постійного здобуття нових знань і навичок в економіці, заснованій на знаннях, є загально визнаним фактом. Наука і освіта є однією з головних підвалин для вирішення завдання створення інноваційної економіки.

В даний час в підвищенні конкурентоспроможності фірм все більшу роль набувають технології, пов'язані не тільки з унікальним обладнанням, якого конкуренти не можуть придбати, а з досвідом і вміннями їх співробітників. Уміння - це єдине джерело довгострокового переваги в конкурентному суспільстві [3].

Дуже характерним для представників великого сучасного бізнесу є висловлювання, яке зробив в

інтерв'ю журналу "Експерт" (№ 29 від 13.08.2001) керівник європейського підрозділу General Electric (GE) Клаудіо Сантьяго: "Люди - це єдина конкурентна перевага, яка є сьогодні у компаній". Протягом багатьох років таким конкурентною перевагою було володіння технологіями.

Однак знання і досвід стають тільки тоді людським капіталом, коли у суспільства є потреба у використанні знань і досвіду, якими володіє дана людина, вміння суспільства використовувати їх з користю для себе.

Інноваційна економіка містить в собі шість основних факторів, які має сенс створювати, розвивати та просувати до конкурентоспроможного рівня за світовими критеріями:

- 1) освіту;
- 2) науку;
- 3) людський капітал, враховуючи високий рівень та якість життя, а також фахівців найвищого професіоналізму;
- 4) інноваційну систему, що містить: нормативно-законодавчу базу, матеріально-технічні складові та інноваційну діяльність;
- 5) інноваційно орієнтовану промисловість, що просуває інновацію;
- 6) сприятливе середовище функціонування для людського капіталу.

Таким чином, фінансування розвитку інноваційної економіки має в собі інвестиції в її складові, й в людський капітал, що призводить до збільшення його вартості [8].

Ринкові переваги при створенні постійних умов для зростання рівня якості життя, створення. Просування та розвитку економіки знань, інформаційно розвиненого суспільства, якісного розвитку громадянського суспільства мають країни, що накопичують якісний людський капітал, таким чином країни з освіченим, здоровим і оптимістичним населенням, конкурентоспроможними професіоналами світового рівня в усіх видах економічної діяльності, в освіті, науці, в управлінні та інших сферах [7].

У розвинених і передових країнах з науково-технічного та технологічного потенціалу саме складові людського капіталу - кращі фахівці, інформаційно-технологічні системи, інновації, технології їх швидкого втілення, високі технології, гідні умови праці та життєдіяльності працівників визначають випереджальний розвиток науки, економіки знань, інформаційного суспільства і зростання якості життя населення.

Підвищенню якості людського капіталу на підприємстві сприяє також розвиток культурного і організаційного різноманітності взаємин в колективі, що, в кінцевому підсумку, зводиться до розвитку різних сфер управлінської діяльності на підприємстві в цілому. В даному випадку розглядається не тільки організаційна сфера в частині кадрової політики та освітніх програм, а й

сфера усунення расових, етнічних, національних, культурних і статевих відмінностей.

У підсумку завданням підприємства в даному випадку стає пошук і збереження такого людського капіталу, який буде представлений талановитими людьми, що володіють не тільки потрібними і важливими знаннями, але здатними адаптувати отримані знання для раціональної діяльності організації. Саме такі співробітники необхідні для створення, підтримки і розвитку даного підприємства. Вкладаючи кошти в їх навчання, компанія створює фундамент бізнесу на майбутнє, знижує ризики втрат нових можливостей і, як наслідок, недоотриманого прибутку. Ядро людського капіталу складають знання, освіту і професіоналізм. А ці складові самі по собі є інтенсивними факторами розвитку за рахунок використання високих технологій, інновацій, нових знань і методів. Внесок людського капіталу в економічне зростання відбувається через підвищення ефективності всіх видів економічної, інтелектуальної та управлінської діяльності, а також через продаж інтелектуальних продуктів.

Проблемою підприємств, що інноваційну продукцію, останнім часом є створення кадрів, які є носіями ключових інноваційних технологій. Певною мірою це пов'язано з підготовкою кадрів, що забезпечують дослідження та розробки, нестачею середнього технічного персоналу і кваліфікованих робітників. Без надходження молодих працівників використовувати технології можуть бути частково загублені [3].

У зв'язку з цим при розвитку системи підготовки кадрів необхідно забезпечувати збалансовану підготовку кадрів в усіх напрямках, що забезпечує інноваційну діяльність в умовах, коли відзначається дефіцит кваліфікованих викладачів для підготовки кадрів.

На сучасному етапі формування сучасної інноваційної економіки свідчить про перетворення інтелекту, творчого потенціалу людини в провідний чинник економічного зростання і національної конкурентоспроможності. Джерелом високих доходів в сучасних умовах стає не тільки можливість отримання ренти від використання природних ресурсів, обумовлена високою світовою кон'юнктурою, а й виробництво нових ідей, технологій і інновацій в соціальній сфері.

Висновки. За результатом дослідження можна зробити висновок, що людський капітал є рушійною силою розвитку економіки на всіх рівнях людської діяльності, а комерціалізація інтелектуальної власності є «золотою жилою» конкурентної боротьби кращих суб'єктів ринку. Тому для вибору найбільш ефективного шляху розвитку людського капіталу слід, як у економетричній моделі правильно обирати фактори впливу.

Л і т е р а т у р а

1. Вплив людського капіталу працівників різних вікових груп на ринкову вартість підприємства/ Тугускіна Г.М. - економіка освіти. 2017. № 1 (98). с. 89-96.
2. Управління формуванням людського капіталу в умовах інноваційного розвитку економіки/ Тактарова С.В., Тугускіна Г.М. - Монографія / Москва 2017.
3. Інтелектуальний капітал як інструмент підвищення ринкової вартості сучасної компанії/ Тугускіна Г.М. - Інтелектуальна власність. промислова власність. 2018. № 5. с. 63-67.
4. Нематеріальні активи: управління, вимірювання, звітність/ Лев Б. - м.: Квінто-консалтинг, 2003.
5. Оцінка та звітність про нематеріальні активи - сучасний рівень у 2004 році. // навчання та інтелектуальний капітал 2. 21-48. 2005.
6. Роос Г., Пайк, С. і Фернстром Л. - азіатсько-тихоокеанського міждисциплінарного дослідження в галузі бухгалтерського обліку (APIRA). - Осака, 1996.
7. Становлення критичного в інтелектуальному капіталі // О'Доннел Д., Хенріксен Л. Б. і Vorlpe S.C. - Журнал інтелектуального капіталу. 2006. №7.
8. Економічні наслідки навчання шляхом проведення // Стрілька К.Ю. - Огляд економічних досліджень 29. 155-173. 1962 рік.

References

1. Impact of human capital of workers of different age groups on the market value of the enterprise / Tuguskina G. M. - education economics. 2017. No. 1 (98). with. 89-96.
2. Management of the formation of human capital in the context of innovative economic development / Taktarova SV, Tuguskina G.M. - Monograph / Moscow 2017.
3. Intellectual capital as a tool for increasing the market value of a modern company / Tuguskina G.M. - Intellectual Property. industrial property. 2018. No. 5. p. 63-67.
4. Intangible assets: management, measurement, reporting / Lev B. - m.: Quinto-consulting, 2003.
5. Estimation and reporting of intangible assets - current level in 2004. // training and intellectual capital 2. 21-48. 2005. Lot 6 d. intellectual capital and its measurement.
6. Roos G., Pike, S. and Furnstrom L. - Asia-Pacific Interdisciplinary Accounting Research (APIRA). - Osaka, 1996.
7. Becoming critical in the intellectual capital // O'Donnell D., Henriksen L. B. and Vorlpe S.C. - Magazine of intellectual capital. 2006. №7.
8. Economic Impact of Learning by Conducting // Strelka K.Yu. - An overview of economic research 29. 155-173. 1962

Zyma O., Afanasieva O., Kuosharna V. Factors of influence on market cost of human capital

In this paper considers the main factors influencing the formation, development and value of human capital. Definition of human capital" is given. The theoretical and practical aspects of the development of an innovative economy in the conditions of modernization of the country are researched. The place of the information society in shaping the demand for human capital is determined. It has been determined that human capital is a universal instrument of change - both at the enterprise level, at the state level, and at the individual level.

Key words: human capital, modernization, innovation activity, innovation economy, investments, informational society, commercialization of intellectual property.

Зима О.Г., Афанасьева Е.Н., Кошарная В.В. Факторы влияния на рыночную стоимость человеческого капитала

В работе рассмотрены основные факторы, влияющие на формирование, развитие и стоимость человеческого капитала. Дано определение понятия «человеческий капитал». Исследованы теоретические и практические аспекты развития инновационной экономики в условиях модернизации страны. Определено место информационного общества в формировании спроса на человеческий капитал. Определено, что человеческий капитал является универсальным инструментом изменений - как на уровне предприятия, на уровне государства, так и на индивидуальном уровне.

Ключевые слова: человеческий капитал, модернизация, инновационная деятельность, инновационная экономика, инвестиции, информационное общество, коммерциализация интеллектуальной собственности.

Зима О.Г. – к.е.н., профессор кафедры туризма ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Афанасьева О.М. – старший викладач кафедри управління соціальними комунікаціями ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Кошарна В.В. – студентка другого курсу, спеціальності «Менеджмент» ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Рецензент: д.е.н., проф. **Черняська Є. І.**

Стаття подана 21.07.2018